

MEVLÂNÂ

İÇİN

Yedi yüz yıl öteden bize gülümseyen, gönüllerimizi ışık ve ümitle dolduran, günlük kaygılardan ruhlarımızı kurtarıp hakikatin teselli verici sonsuzluğuna götüren büyük dost, büyük velî Mevlânâ Celâleddin için ne söylesek az, ne yazsak noksandır. Hele, kendi de bir velî olan Molla Câmî, «Ben o yüksek değerli zâtın vasfında ne söyleyeyim peygamber değil amma kitabı var» dedikten sonra... Bu satırlar O'na karşı duyduğumuz engin sevgi ve saygının ancak kırık dökük bir ifadesi olabilir.

Celâleddin-i Rûmî yüce bir şair ve ulu bir mutasavvıftır. Fakat, ne sadece duygu ve heyecanları dile getirip düşünceyi ihmâl eden bir şair; ne de yalnızca tasavvuf inceliklerini kupkuru anlatan bir velî, O, çok coşkun ve derin bir mutasavvıftır şairdir.

Mânâ âleminin sultanı büyük insan Mevlânâ'nın belki bu meziyetlerden de üstün yönü, geniş müsamahası ile eşsiz bir insanı (hümanist) ve bir gönül eri olmasıdır. O, herkese umut sağan, her müşküle koşan bir gönül adamıdır. Müslüman olmayanların da O'na saygı ve sevgi beslemeleri, cenaze merasimine katılmaları bu hususu gayet iyi göstermektedir. Esâsen kendisi bir kıt'asında şöyle demektedir:

Bâz â bâz â her ançı hesti bâz â
Ger kâfir u gebr u but-peres tî bâz â
İn dergah-i nev mîdî nîst
Sad bâr eger tevbe şikesti bâz â

(Gel, gel! Her ne olursan ol yine gel! Eğer kâfir isen de, mecusi ve putperes isen de yine gel! Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir. Yüz kere tövbe bozmuş isen de yine gel!) Bu sözler settar — ül — uyûb ve gaffâr — üz zünûb olan Cenabı Hakkın, rahman, râhim ve gâfur sıfatlarına işarettir.

Hakka erişme yolunda dinin üç yolu ve mertebesi vardır. Bunlar sırasıyla şeriat, tarikat ve hakikattir. Birincisinde akıl ve ilim yol gösterir. Tarikatta yol gösterici irfan ve gönüldür. Hakikata ermek, bütün sırları keşf etmek ise, ancak aşkla mümkündür. Mevlânâ işte bu en yüksek mertebeye erişmiş bir velidir. Mesnevîye Kur'anın özü (Mağz-ı Kur'an) denmesi bu yüzdendir.

Mevlânâ'yı anlatırken ve anlamağa çalışırken gerçekten ayrılmamak, keyfi açıklamalardan kaçınmak gerekir. Bâzı kimselerin anlatışına göre O, âdetâ islâmî görüş ve esaslardan uzaklaşmış gibidir. Halbuki, böyle bir durum yoktur. Mevlânâ, sâdece İslâmı anlatmış, dile getirmiş; bunun vecid ve işaretler âleminde haberler, işaretler vermiştir. Kendileri bir rûbâilerinde aynen şunları söylemektedirler:

— «Ben can taşıdığım müddetçe Kur'anın bendesiyim. sözlerimden bundan başka bir şey naklederse, ben o kimseden Ben Hazretî Muhammed'in yolununa toprağımı. Bir kimse de, naklettiği sözden de bîzâr olurum.»

Evet Mevlânâ'yı anlamak gerek. Fakat bu değme kişinin kârı değil. Herkesin kendi görüşüne göre anlaması, kendi ide-

olojisine göre anlatması ise hiç te doğru olmayan bir davranış. Bir din büyüğü olduğu için O'na gerici demeğe yeltenenler çıktığı gibi; O'nu kendi görüş ve düşüncelerine göre tefsire tâbi tutanlar, meselâ İslâm dininin esası ile ilgisi olmayan bir hümanist gibi telâkki edenler de görülüyor. Gerçek olan şudur ki, o büyük bir İslâm mutasavvıfı, büyük bir şairdir. Hem duygu ve heyecanları dile getiren, hem tasavvuf inceliklerini anlatan çok coşkun ve derin bir velî — şair.

Mânâ âleminin sultanı olan ve en donuk gönüllere bile yüz yıllar boyunca hararet, heyecan ve hakikat aşkı veren; insan — kâinat muammasının çözümünde düşüncelere ışık tutan büyük insan Mevlânâ, İslâmî hümanizma diyebileceğimiz engin bir insanlık sevgisinin en büyük mümessili olarak tanınmıştır.

Mevlânâ'ya «Düşünür» ve «Ozan» demek te yanlıştır. Mevlânâ «Ozan» değildir. Ona sâdece bir «Düşünür» demek ise, onu anlatmağa yetmez. «Düşünür» olmak onun için az gelir. O, büyük bir mutasavvıf — şairdir. Hak yolunda bütün mertebeleri aşarak hakikate (fenâfillâha) erişmiş büyük bir gönül eri, ulu bir kişidir.

Mevlânâ hakkında «Ozan» kelimesi kullanılması yersizdir. Çünkü, menşei bilinmiyen, büyük ihtimâlle Türkçe asıllı olmayan bu kelime «Saz şairi» demektir. Şiirlerini saz refakatinde besteyen kimseler için kullanılmıştır. Mevlânâ bir saz şairi olmadığına göre, ona ozan demek yakışık almaz. Ayrıca ozan kelimesinin, divan edebiyatı devresinde «Geveze, münasebetsiz sözler söyleyen, çenesi düşük» mânâsına geldiğini de unutmamak gerekir.

Bir çok kimseler, son yıllarda yapılan anma törenlerindeki semâ icrasını bir tiyatro gösterisi şeklinde telâkki ediyorlar. (Bu arada, nasılsa yüksek mevkilere çıkmış politikacıardan ayak ayak üstüne atanlar da çıkıyor.) Bâzıları ise bunu tekke âyini sandıkları için İstanbul'da yapılmasına mâni oluyorlar. Gerçekte ise o lâlettâyin bir âyin değil, mânâ âlemlerine bir yükseliştir.

Semâ ve ney uzun asırlar içinde de zaman zaman münakaşa konusu olmuş, dar çemberler çerçevesinden kurtulamıyan bâzı kimselerin de itirazını üzerine çekmiştir. Dar kafalı şahısların şüphe ve tereddütlerine karşı, rahmetli Prof. Ferid Kam'ın yazdığı kıt'ayı burada hatırlamak ve hatırlatmak yerinde olacaktır. Kıt'a şöyledir:

Sırr-ı nâyü semâ'ı anlamayan
Kafana dümbelek desem yeridir,
Aynı mebhase şâk idi sûfî,
Sana ondan eşek desem yeridir.

(Mebhas: bahis, konu; şâk: şüpheci demektir. Kıt'ada «eşek» kelimesinin Arapçada «daha şüpheci» anlamına gelmesi nüktenin esasını teşkil etmektedir.)

Ferid Kam'ın bu kıt'asını semâ ve neyin sırrını anlamayanlar için olduğu gibi, Mevlânâ'ya gerici diyenler için de kullanabiliriz.

Mevlânâ'nın ölüm gecesine «Şeb-i Arûs» denmektedir. Arûs «Gelin» demektir. Ölüm yeni ve asıl âleme doğmak cânana kavuşmak olduğu için «Düğün Gecesi» diye adlandırılmıştır. Gazeteler bu «Arûs» kelimesini yanlış olarak «âruz» ve «aruz» diye yazıyorlar.

Hakka kavuşmasının 694. yıldönümünde, «Öldükten sonra mezarımı yeryüzünde arama. Âriflerin sineleri bizim mezarımızdır.» diyen Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'yi her gün daha artan bir sevgi ve saygı ile, tam bir gönül temizliği ile rahmetle anmaktayız.

